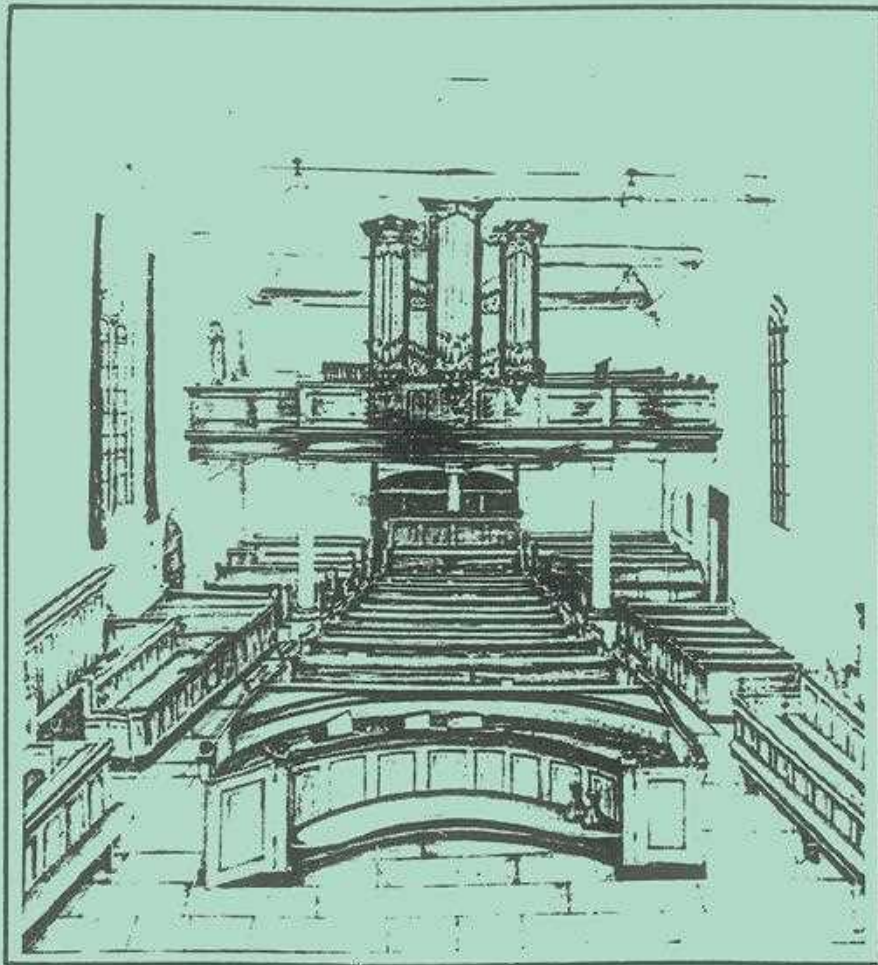

de lichte voorde

periodiek van de
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE

NED. HERV. KERK LICHTENVOORDE voor de Restauratie 1934

Januari 1993

No.: 26

AGENDA 1993

- Dinsdag 19 januari Verenigingsactiviteit in de grote zaal van de Koppelpaarden
- Dinsdag 23 maart Jaarvergadering, gevolgd door verenigingsactiviteit in de grote zaal van de Koppelpaarden

Bij de voorplaat:

Naar een tekening van F. J. van Lochem

Interieur van de Ned. Herv. Kerk te Lichtenvoorde zoals dit er in de 19e eeuw uitzag. De aandacht dient ook gericht op de zgn. "kasten". Deze gesloten banken waren bestemd voor ambtsdragers en welgestelde ingezetenen. De laatsten hadden na verkregen toestemming deze kasten zelf moeten financieren.

V A N   D E   R E D A C T I E

Rond Kerst en het Nieuwe Jaar zijn we er weer in geslaagd al een tweede uitgave voor 1992 van onze periodiek "De Lichte Voorde" aan te bieden. In dit nummer zult U aantreffen als hoofdartikel :een rectificatie van de huidige redactieleden betreffende een "vermeend historisch feit", nl. het bestaan van bastions en de kwestie stad-of dorp- Lichten-voorde. Totdat het tegendeel bewezen is, menen wij vast te moeten houden aan de feiten, dat Lichtenvoorde nimmer een stad is geweest met stadsrechten en schepenen, maar wel een "versterkte plaats", met een gracht , poorten, misschien wallen, doch zonder muren en bastions.

Zoals de buitenkant van deze periodiek al aangeeft treft U verder aan een artikel over het orgel in de Ned. Hervormde Johanneskerk te Lichtenvoorde, vóór de restauratie van 1934.

Theodorus A.M.Thielen overleed op 14 september 1992 te Boxtel. Als schrijver van de "Geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenvoorde" wordt hem een In Memoriam gewijd.

Een deelnemer aan de excursie naar 't Loo, welke gehouden werd op 25 oktober jl. geeft zijn impressie van de indrukken opgedaan op deze regenachtige dag.

Terugspittend in het brandweer-archief -met verlof van de huidige opperbrandmeester van de vrijwillige brandweer te Lichtenvoorde-troffen we niet alleen de naamrol van het personeel behorend bij brandspuit 3 t/m 6 in de 'dertiger-jaren' aan, maar tevens een uitgebreid jaarverslag anno 1941, opgetekend door B.J.Lefering, secretaris.

Ook vindt U het verloop van de nieuwe ontwikkelingen van de Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde met betrekking tot de opgravingen deze zomer bij het voormalig Jongens-Internaat te Harreveld.

Een deelnemer aan de cursus PALEOGRAFIE, dit najaar gegeven door onze gemeente-archivaris, de heer H.Nijman, beschrijft het verloop en inhoud van het tekstboek.

Tenslotte enige vermeldingen over nieuwe leden, bedankjes, overledenen en adreswijzigingen van onze waarnemend secretaris en penningmeester.

Zij nog vermeld de machtiging van de Extra Algemene Leden- vergadering op 14 april 1992. Hierbij werden enkele wijzigingen van de Statuten vastgesteld. Na goedkeuring hebben de voorzitter de heer A.J.Vos en de secretaris, de heer Th.A.C.Hulshof na voorlezing door de heer W.A.Paaschens, notaris ter standplaats Lichtenvoorde op 11 juni 1992 deze statutenwijziging ondertekend.

Gevolg hiervan is met name, dat de vereniging thans voor onbepaalde tijd bestaat.

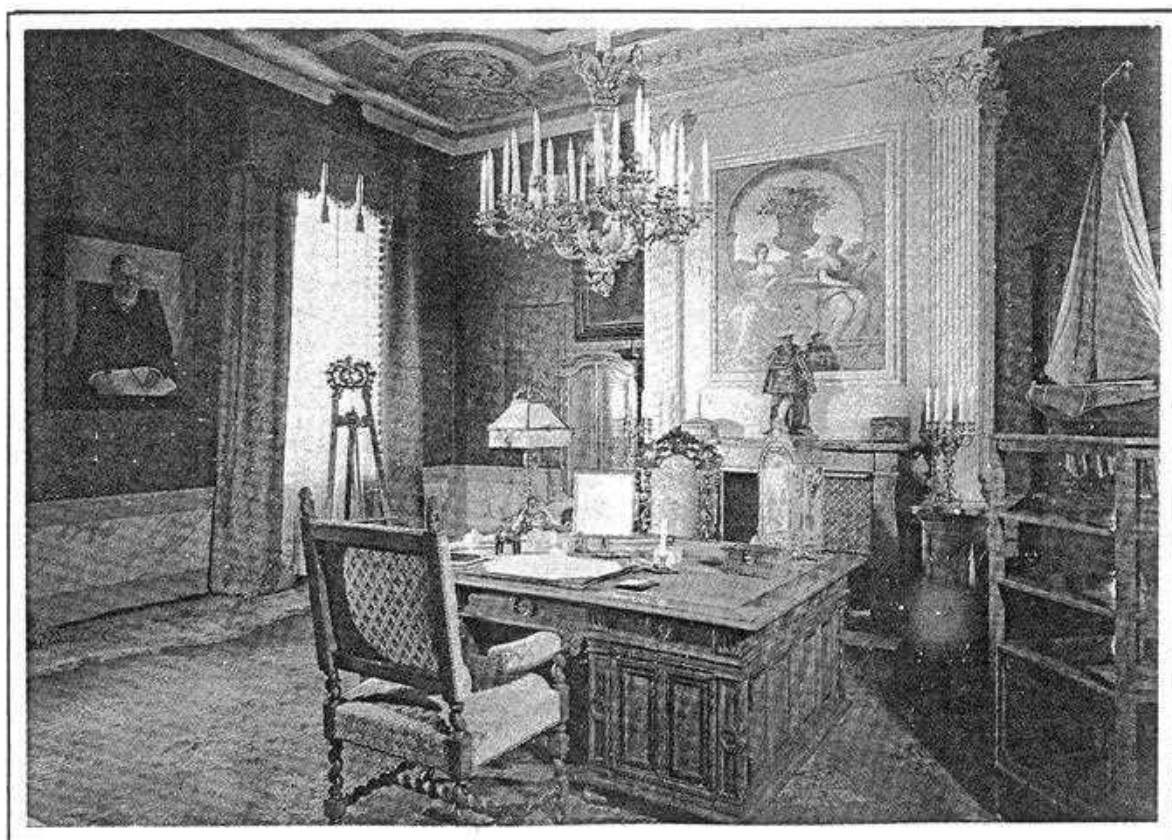
Ook was de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde middels haar bestuursleden met een stand tegenwoordig op "De Deale" van ERVE KOTS op 18 en 19 juli bij het thema : "VROUWLEUWARK van het Old Achterhooks Boerenlaeven". Een videoband van deze manifestatie is in ons archief.

Rest ons dank aan allen, die een bijdrage geleverd hebben aan deze uitgave en voor het nieuwe jaar 1993 een gelukkig, gezond en gezegend Nieuwjaar.

De Redactie, A.W.M.Polders, A.J.Vos, G.A.T.M.Nijs

*Excursie "het Loo" op Zondag 25 oktober 1992
Deelnemers vóór het Paleis*

*Interieur van het Paleis
Werkkamer van H.M. Koningin Wilhelmina (1880-1962)*

V A N   D E   R E D A C T I E

Rond Kerst en het Nieuwe Jaar zijn we er weer in geslaagd al een tweede uitgave voor 1992 van onze periodiek "De Lichte Voorde" aan te bieden. In dit nummer zult U aantreffen als hoofdartikel :een rectificatie van de huidige redactieleden betreffende een "vermeend historisch feit", nl. het bestaan van bastions en de kwestie stad-of dorp- Lichtenvoorde. Totdat het tegendeel bewezen is, menen wij vast te moeten houden aan de feiten, dat Lichtenvoorde nimmer een stad is geweest met stadsrechten en schepenen, maar wel een "versterkte plaats", met een gracht , poorten, misschien wallen, doch zonder muren en bastions.

Zoals de buitenkant van deze periodiek al aangeeft treft U verder aan een artikel over het orgel in de Ned. Hervormde Johanneskerk te Lichtenvoorde, vóór de restauratie van 1934.

Theodorus A.M.Thielen overleed op 14 september 1992 te Boxtel. Als schrijver van de "Geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenvoorde" wordt hem een In Memoriam gewijd.

Een deelnemer aan de excursie naar 't Loo, welke gehouden werd op 25 oktober j.l. geeft zijn impressie van de indrukken opgedaan op deze regenachtige dag.

Terugspittend in het brandweer-archief -met verlof van de huidige opperbrandmeester van de vrijwillige brandweer te Lichtenvoorde-troffen we niet alleen de naamrol van het personeel behorend bij brandspuit 3 t/m 6 in de 'dertiger-jaren' aan, maar tevens een uitgebreid jaarverslag anno 1941, opgetekend door B.J.Lefering, secretaris.

Ook vindt U het verloop van de nieuwe ontwikkelingen van de Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde met betrekking tot de opgravingen deze zomer bij het voormalig Jongens-Internaat te Harreveld.

Een deelnemer aan de cursus PALEOGRAFIE, dit najaar gegeven door onze gemeente-archivaris, de heer H.Nijman, beschrijft het verloop en inhoud van het tekstboek.

Tenslotte enige vermeldingen over nieuwe leden, bedankjes, overledenen en adreswijzigingen van onze waarnemend secretaris en penningmeester.

Zij nog vermeld de machtiging van de Extra Algemene Leden- vergadering op 14 april 1992. Hierbij werden enkele wijzigingen van de Statuten vastgesteld. Na goedkeuring hebben de voorzitter de heer A.J.Vos en de secretaris, de heer Th.A.C.Hulshof na voorlezing door de heer W.A.Paaschens, notaris ter standplaats Lichtenvoorde op 11 juni 1992 deze statutenwijziging ondertekend.

Gevolg hiervan is met name, dat de vereniging thans voor onbepaalde tijd bestaat.

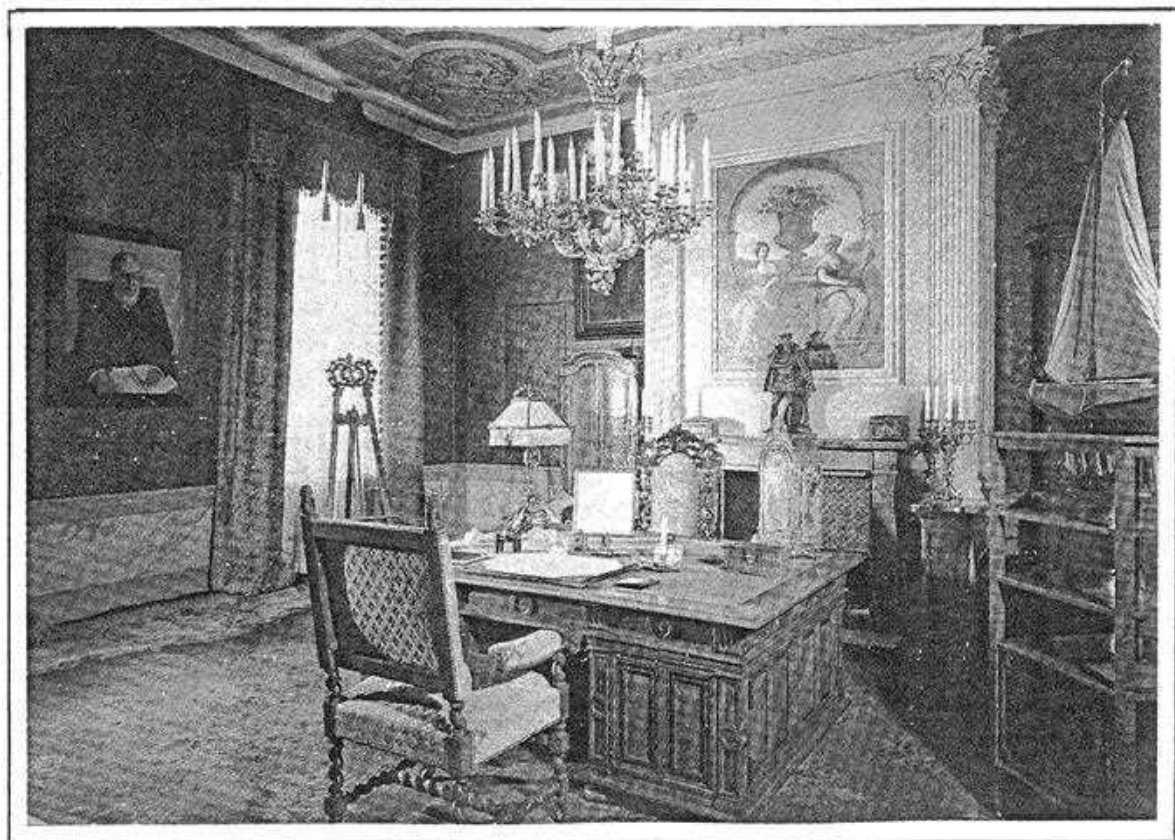
Ook was de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde middels haar bestuursleden met een stand tegenwoordig op "De Deale" van ERVE KOTS op 18 en 19 juli bij het thema : "VROUWLEUWARK van het Old Achterhooks Boerenlaeven". Een videoband van deze manifestatie is in ons archief.

Rest ons dank aan allen, die een bijdrage geleverd hebben aan deze uitgave en voor het nieuwe jaar 1993 een gelukkig, gezond en gezegend Nieuwjaar.

De Redactie, A.W.M.Polders, A.J.Vos, G.A.T.M.Nijs

*Excursie "het Loo" op Zondag 25 oktober 1992
Deelnemers vóór het Paleis*

*Interieur van het Paleis
Werkkamer van H.M. Koningin Wilhelmina (1880-1962)*

VAN ONZE LEDENExcursie naar Paleis het Loo

Op Zondag 25 oktober jl. werd door onze vereniging een excursie georganiseerd naar Paleis 't Loo in Apeldoorn.

Ca 30 leden hadden zich hiervoor opgegeven. Om 11 uur was het verzamelen op het voorterrein nabij de stallen en het koetshuis (tegenwoordig het koetsenmuseum).

Via de verbindingslaan tussen het in 1909 gebouwde stallencomplex bereikten we het paleis; waar we in het tot restaurant omgebouwde theater van het paleis werden onthaald op koffie met gebak.

Hierna kon ieder op eigen gelegenheid zijn weg gaan door het gerestaureerde en tot museum ingerichte paleis.

In de volksmond werd het paleis "het witte Loo" genoemd. Deze naam kreeg het paleis omdat het in de tijd van 1807 tot 1809 in opdracht van Lodewijk Napoleon, toen koning van Holland werd wit-gepleisterd. Dit buitenaanzicht is op meesterlijke wijze in de oude staat teruggebracht.

Via de oostvleugel, waarin de belangrijkste leden van het huis van Oranje aan de hand van schilderijen, prenten, penningen, kunstvoorwerpen en documenten worden belicht, gaan we via de base cour (lage hof) naar de westvleugel. Hier vinden we op de 1e verdieping het museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden.

De begane grond is ingericht voor tijdelijke exposities. Tevens wordt hier een video-film getoond over de geschiedenis, de restauratie en het interieur van het paleis.

Hierna komen we in het middenhuis (corps de logis) met de woonvertrekken van de vroegere bewoners. Dit gedeelte laat door de warme kleuren waarmee geverfd is, door de vele schilderijen, door de prachtige wand- en plafonddecoraties en door de antieke meubelen de mooiste indrukken achter.

Om ook nog de prachtige tuinen en het 650 ha grote park te bezichtigen is het weer te slecht en de tijd te kort. Het is echter zeer de moeite waard voor liefhebbers hiervoor nogmaals een reis naar Het Loo te ondernemen. In het park zijn 3 wandelwgen uitgezet van resp. 2, 4 en 7 km. Ook kan men dan eventueel het oude Loo, het voormalige jachtslot van Koning Willem III, grenzend aan het park het Loo bezichtigen. Dit is 2 maanden per jaar voor het publiek geopend.

Al met al een leerzame en interessante excursie en een goede invulling van een echte Hollandse regendag.

F.H.Oolthuis.

De redactie hoopt, dat deze bijdrage van een onzer leden het startsein zal zijn tot meerdere inzendingen door leden van de vereniging voor onze periodiek.

Redactie

TH. A. M. THIELEN
GESCHIEDENIS
VAN DE
ENCLAVE
GROENLO
LICHTENVOORDE

DE WALBURG PERS ZUTPHEN

THEODORUS ALBERTUS MARIA THIELEN

Theo Thielen, geboren 27 november 1914 te Utrecht, bracht zijn jeugd door in Harreveld, waar zijn vader van 1911-1953 hoofd der school was in het St.Vincentiusgesticht, later Internaat "Harreveld".

Hij was werkzaam bij het onderwijs vanaf 1933 als leerkracht en vanaf 1946 hoofd der school voor U.L.O. te Borne (Ov). Sinds 1957 was hij als docent geschiedenis verbonden aan het Jac.Roelandscollege te Boxtel, alwaar hij ook 14 september 1992 overleed.

Voor de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde, waarvan hij vanaf de oprichting op 28 oktober 1971 lid was, was hij ook enige jaren redactielid en zeer gewaardeerd artikelenschrijver in de periodiek "De Lichte Voorde".

Zijn grootste verdienste is gelegen in het feit, dat hij bij uitstek "de historicus" is geworden van de kerkelijke geschiedenis van de kern van de Achterhoek.

Terecht kan zijn beschrijving van de kerkhistorie, officieel getiteld: "Bijdrage tot de geschiedenis van de katholieke enclave Groenlo-Lichtenvoorde (1966)" een standaardwerk genoemd worden.

De "verwondering over de nabije scherpe confessionele grenzen" tussen het katholieke kerkdorp Harreveld en het protestantse kerkdorp Varsseveld riep bij hem de belangstelling op voor de kerkgeschiedenis van de Oosterlijke Achterhoek....zoals hij het zelf verwoordt in het TEN GELEIDE.

Ook de opdracht van het boek geeft een verdere verklaring voor zijn interesse voor "kerkhistorie in het hart van de Achterhoek : ter nagedachtenis aan mijn zeer dierbare ouders, die bijna vijftig jaar leefden en werkten in de katholieke enclave Groenlo-Lichtenvoorde."

Met zeer grote nauwkeurigheid en op verantwoorde wijze schreef hij, steeds vermeldend de herkomst van zijn kennis door alle bronnen in de voetnoten te vermelden. Zo ontstond de ontstaansgeschiedenis van het christendom en het kerkelijk parochiegebeuren in deze streek.

Hierbij deed hij alle recht aan de "vergeten heilige", zoals hij genoemd wordt, Sint Ludger, die datgene betekende voor deze regio, wat Sint Bonifatius en Sint Willibrord elders betekenden.

"Het oprichten van kerken en het invoeren van de kerkelijke organisatie zullen met de innerlijke bekering van de nieuwe christenen Ludgers voornameste werk zijn geweest". (pp.25)

Ook geeft hij goed aan, waar het met name aan te wijzen is, dat de kerkdorpen Harreveld en Zieuwent katholiek bleven:

"Door het verlof van de Vrouwe van Harreveld, Ursula Philipotta tot vestiging van de missionaris Riccius op het kasteel "Harreveld" en door haar medewerking, schiep zij de mogelijkheid van geregelde zielzorg op Huize Harreveld voor de buurtschappen Harreveld & Zieuwent"...pp.62

Moge niet alleen de gekozen tekst op zijn overlijdensbrief "In Te, Domine, speravi non confundar in aeternum", d.w.z. "Op U Heer, heb ik mijn vertrouwen gesteld, en (daarom) zal ik niet in eeuwigheid beschaamd worden", waarheid worden.

Moge ook dit In Memoriam bijdragen tot het "in ere houden van zijn naam"- Hem, die de "Oudheidkring" zo na aan 't hart lag-zoals familieleden getuigden na zijn overlijden.

A.J.Vos, (voorz.v.d.Ver.v.
Oudh.kunde te L'voorde)

ORGEL VAN DE NED. HERVORMDE KERK
te
LICHTENVOORDE

"Also de gereformeerde gemeente van de Stadt en Heerlijkheit Lichtenvoorde al voor jaaren ;tot meerdere Stigtinghe dierselver sijn geinclineert geweest tot een orgel in haar Kercke, en na dat door deselve sulx eerst aan Kerckeraat voorts door een Erw.Kerckeraat aan den Heer Officier en een Weled.-gerichte is voorgedragen, hebben deselve naar ingecomen Consent van haar Excellentie als Possideerende vrouw van Lichtenvoorde: Sulx gerne willen accorderen, en haare geneegentheden te dien reguarde bij die van de gemeente willen voegen.---

En alsewjl sig de gemeente geassistiert met de Kerckraat daartoe off lievert tot het bekomen van sodanig orgel niet alleenlijk in Staat bevinden. Soo hebben deselven met alle respect Sig geadresseert bij den Officier deeser plaatse de Heer Rigter Fredick Hendrick Stumph en de heer Pastor Arnoldus Monhemius en haar Weled. en Eerw. versoght of het haar believen mogte om tot voltreckinge van dit begonnen werk sig te willen adresseeren na de nabuijrige Plaatsen, ten Eijnde om aldaar van de Kercken Diakonijen en andere hooge en Laage bemiddelde Stantspersonen eenige assistentie: tot voltreckinge van 't voorschr. orgel te versoeken: 's Welck oock haar Weled; niet hebben kunnen verweijeren maar sulckswaarwichtigigh werck tot meerdere Stigtinghe van de Lichtenvoordse gemeente; naar voorgaende deliberatie; moeten op haar neemen--

Weshalven voorschr. Heeren tot eene spoedige afdoeninge en verlichtinghe van deese colectten: die haar te doene staende colectte hebben verdeelt. Sullende de eene Suijdwarts en de andere Noordwarts binnen en huijten dese Graefschap haare colecten aanvangen en Nae Afspraek voltrcken wordende aan jedermennighlijcken, die tot 't voltrecken van dit Stightelijck werck naa haare aangeboorne mildadigheijt ijs moghten willen contribueeren Seer gediensstigh versoght om haar naamen neffens Wjittreekinge van de Summa aan voorschr. Heeren off een ijder in 't bijzonder mededegeleelt hier onder te teekenen.

Actum in Lichtenvoorde den 16 Novembris

1722

Tot 1723 was er in de Ned.Herv.Kerk te Lichtenvoorde geen orgel aanwezig.

In 1722 werd aan de Vrouwe van Lichtenvoorde-,baronesse Louijse, Charlotte van Heijden Schwerin, toestemming gevraagd om: "alhijr in de Kercke een orgeltjen te doen zetten".

Na verkregen toestemming werd er een collecte gehouden. De predikant, ds. A.Monhemius bezocht daartoe ook de omliggende plaatsen ten zuiden en kerkmeester F.H.Stumph de plaatsen ten noorden van Lichtenvoorde. Het hierboven vermelde stuk uit het archief van de Ned.Herv.Kerk (no.361) is de lastbrief voor de kerkmeester. Een op ondergeschikte punten afwijkende lastbrief, vooral ten aanzien van de schrijfwijze, wordt ds. Monhemius verstrekt.

Baronesse van Heijden schonk een bedrag van f 134,-, zoals blijkt uit één der twee bewaard gebleven collecteboekjes. Uit een eerdere acte van 16 nov.1722-evenwel, is deze donatie wel opgeschreven, doch doorgehaald. De afrekening vond plaats op 19 mei 1723

Hieruit blijken de volgende giften:

<i>Dne Fredericus Stenrij</i>	--20 st	---0	---0
<i>Stad Groenlo Diaken Gosthijse</i>	-- 5 gl	--10	---0
<i>De Rentm. Kerkhoss van Lochem</i>	-- 1 gl	--10	---0
<i>De provisoor derselver Stat</i>	-- 3 gl	---0	---0
<i>Die Karckmeester van Ruerloo</i>	-- 1 gl	--10	---0
<i>De Dijkonie van Ruerloo</i>	-- 1 gl	---5	---0
<i>De Diaconie tot Hummelo</i>	-- 1 gl	--10	---0
<i>De Kerck van Zelm</i>	-- 3 gl	---0	---0
<i>Van Zijn Extie de Heere graaf van Styrumh ontfangen</i>	--12 gl	--10	---8
<i>De kercke van Ter Borg</i>	--20 gl	---0	---0
<i>De stadt Doetinchem</i>	-- 1 gl	--10	---0
<i>Van Kerkmeester Derck Boelant</i>	--30 gl	---0	---0
<i>De Kerck van Zeddum</i>	--18 gl	---0	---0
<i>De kerck van 's Heerenbergh</i>	--12 gl	---0	---0
<i>De diaconie van 's Heerenberg</i>	-- 6 gl	---0	---0
<i>Provisorie en diaconie Aelten</i>	--22 gl	---0	---0
<i>Diaconen van Warsevelt</i>	--14 gl	---0	---0

Het totaal aan binnengekomen giften bedraagt 127 gl waarvan afgetrokken zijn de kosten voor "verterringhe en karrevragt". Hierboven komt dan nog de gift van de vrouwe van Lightenvoorde. Uit archiefstuk 362 nh.kerk blijkt, dat het tekort aangezuiverd zou worden door de stadskerk en de diaconie, daar men ervan uit ging, dat "sulcken orgeltjen niet over veel sall koomen te kosten"

Ook draagt zij er zorg voor dat er spoedig een organist zal worden aangesteld. De Schoolmeester biedt zich aan "het orgelslaan in korte tijd te willen leren" en "buyten enigh nader tractement 't orgel bij 't Schoolampt te bedienen".

Het wordt Jan Schraben junior. Is dit de schoolmeester? Zij zal tevens zorg dragen voor diens tractement, zodat "de Kerkenraad daar niets mee te doen zal hebben".

Uit een aantekening uit 1796 blijkt, dat de organist de beschikking heeft gekregen over een kampje lands, dat door de Vrouwe van de Heerlijkheid geschonken is.

" dese 134 gulden vereere Ick sum orgel von Lightenwoorde, B D Heijden née comtesse de swerijn"

Ook door de lidmaten van de hervormde gemeente Lichtenvoorde wordt bijgedragen. In totaal 39 gl --0--0

In 1723 wordt dan van D.Wijnmaker een gebruikt orgel gekocht voor de somma van f 350,- (16 maart betaald)

Het instrument wordt afgehaald en geplaatst door de orgelmaker van Vreden, waarschijnlijk Dietrich Martens. (zoals aangetoond wordt door drs.J.F.van Os uit Aalten in "Langs Nederlands Orgels"dl. Overijssel en Gelderland, blz.23, 1978)

Van dit oudste orgel zijn nog enkele registers geheel of gedeeltelijk in het huidige orgel in gebruik. Het was gebaseerd op de Praestant 4'. Het had 7 of 8 registers waaronder:

Gedackt	8'
Octaaf	2'
Quint	1½'

Superoctavo 1'
Mixture

Het is zeer wel denkbaar, dat er nog enkele stemmen meer aanwezig waren. Te denken valt aan een Fluit 4', een tongwerk en een tertsvulstem. Zekerheid hierover bestaat echter niet.

Al na enkele jaren bleken er mankementen te zijn ontstaan. Abraham Stumph wordt belast met het jaarlijks onderhoud en repareert het orgel.

"Bij gelegentheit dat 't Orgel defect was sou ten overstaen van de heer Rigter F.H. Stumph en de heer pastor A. Monhemius met monsr. Abraham Stumph, Organist te Aelten een accoort gemaect dat Hij 't Orgel in 't jaer sal onderhouden dat 't bruikbaar sullende daervoor in 't eerste jaer profiteren een Ducaat en 't volgende jaer een Ducaton"

Van 1751 tot en met 1772 had Theodorus Martens uit Vreden, de zoon van Diedrich, het orgel in onderhoud. Kerkmeester Hesseling betaalt voor een onderhouds- en inspectiebeurt telkens één ducaat.

In 1763 vond een herstel plaats van de windlade. De pijpen worden dan ook weer opnieuw vastgesoldeerd. Ook het leerwerk en de messing stiften van de kleppen worden vernieuwd. Dit alles voor 14 gulden en 10 penningen. Kwantitie dateert 22 april 1763.

In 1770 moeten de blaasbalgen alweer gerepareerd worden. Inclusief materiaal moet de kerkmeester 3 daalder betalen. Zo ook in 1771. In 1772 zijn de blaasbalgen alweer aan reparatie toe. Inclusief materiaal moet er 3 gulden en 12 stoters betaald worden.

De rekeningen en kwitanties hiervan zijn bewaard gebleven in het archief van de Ned. Herv. Kerk.

Bij besluit van kerkvoogden en notabelen dd. 23 maart 1841 wordt besloten, dat men kerkleden en naburige gemeenten zal verzoeken geld bij te dragen om "ons oud en seer vervallen orgel" weer te kunnen laten repareren of nog liever, te vernieuwen. Men besluit tot een vrijwillige collecte, daar reparaties aan het kerkgebouw zelf ook hoogst noodzakelijk zijn en men vreest daartoe de hoofdelijke omslag te moeten verhogen. De collecte vindt plaats in 1842. Verantwoording te vinden in archiefstuk nh kerk no. 363 a.

Jacobus Armbrost uit Haaksbergen maakt in dat jaar een nieuw instrument voor de somma van f 950,- Te betalen in 5 termijnen, waarvan in 1842 de eerste termijn ad f 190,- betaald wordt.

Het wordt geen volledig nieuw orgel, daar hij een deel van het oude pijpwerk gebruikt. Niet duidelijk is welke delen hij precies behoudt.

De dispositie wordt nu:

Praestant	8'
Spitsfluit	8' disc.
Gedakt	8'
Octaaf	4'
Gedakt	4'
Quint	3'
Octaaf	2'
Mixture	II-III
Trompet	8' disc.

Daar er op de lade geen ruimte voor aanwezig was, wordt het voorstel in een schrijven van Armbrost aan de schoolmeester, de hr. Schepers dd. 20 januari 1842, ook een "Dulsiaan of Cromhoorn" in de bas toe te

*Het orgel van de Ned. Herv. Kerk te Lichtenwoorde
Deze foto is gemaakt kort voor de demontage van het orgel in 1935.
Dit orgel is gemaakt door Armbrost in 1846. Mogelijk vroeger aanwezige
vleugelstukken en dakversiering zijn niet meer aanwezig.*

voegen, afgewezen.

Ook het orgelbalkon ondergaat een wijziging. Door de timmerlieden J.W.Scheurs, G. Venderbosch, R.Buynink en G.J.Vriessen wordt het vergroot en in de verf gezet. De pijpen worden "verzilverd". H.J.Lubbers leverde het hout. Dit kostte nog eens f 60,-

Armbrost heeft ook het orgel van de kerk te Geesteren (1842) en in Goor gemaakt. Mogelijk was het Lichtenvoordse orgel ook voorzien van gesneden vleugelstukken en een dakversiering, zoals aldaar beschreven.

In 1844 wordt het instrument gestemd door Armbrost voor f 6,- Ook de blaasbalken moeten worden gerepareerd. f 2,-

Nadien vindt er regelmatig onderhoud plaats, zoals blijkt uit de Staten van de Begroting, telkens voor f 10,- De naam Armbrost komt na 1844 niet meer voor. Een kwitantie van Excorn uit Elten (1858) ad f 10,- voor het stemmen is nog bewaard gebleven. In 1883 wordt er f 30,- meer uitgegeven. Was het voor groot onderhoud of reparatie?

Zoals blijkt uit een foto uit 1935, dus voor de verbouwing van het kerkinterieur en de veranderingen aan het orgel door de fa J.Reil uit Rotterdam, was dit Armbrostorgel een typisch 19e eeuws ballustrade-orgel.

In de huidige 20e eeuw onderging het orgel weer een grootscheepse renovatie. Hierover later meer.

A.W.M.Polders

Bronnen: archief n.h.kerk Lichtenvoorde
Verzameling der disposities der verschillende orgels in Nederland door M.H.van 't Kruis. Uitg. Immig Rotterdam 1885
Langs Nederlands orgels door drs. J.F.van Os te Aalten
Periodiek "De Lichte Voorde" no. 14-1982.

Erratum

Attente lezers hebben mij erop gewezen, dat in periodiek no 25 -blz. 12 laatste alinea onduidelijkheid bestaat. Tijdens genoemde restauratie is onder het orgel een balk gevonden, die andersom geplaatst was. Hierdoor was men niet op de hoogte van de ingebeitelde tekst. Daarom is van de balk een dunne-te korte-plank gezaagd en op de nieuwe balk bevestigd. Zodat de tekst nu goed leesbaar onder de orgelgaanderij te zien is.

P.

HOE ZIT HET NU MET LICHTENVOORDE: STAD OF DORP ?

Inleiding

Het weergeven van historische gebeurtenissen, die in een ver verleden hebben plaatsgevonden, gebeurt nooit helemaal foutloos. Dit kan te wijten zijn aan gebrekkige (verminkte) bronnen. Ook kunnen belangrijke getuigenissen geheel verloren zijn geraakt. Belangrijk is ook de interpretatie van de onderzoeker. Het is zijn taak de bronnen te schiften en op hun waarde te beoordelen. Zo kan een bestaand beeld van het verleden door het ontdekken van nieuwe gegevens veranderen.

Zo heeft ongeveer 30 jaar na de viering van "Het 1000-jaar bestaan Lichtenvoorde", de onlangs overleden historicus Th.A.M.Thielen in deze zelfde periodiek "De Lichte Voorde" nr.5 op pp. 6 t/m 9 duidelijk aangetoond, dat dit 1000-jarig bestaansfeest te vroeg gevierd werd !

De huidige redactie van deze periodiek, bestaande uit de heren A.W.M.Polders, A.J.Vos en G.A.T.M.Nijs, menen dat thans de tijd rijp is om het vraagstuk : "Stad of Dorp" opnieuw te bezien in het licht van de laatste gegevens en alle feiten en veronderstellingen eens op een rijtje te zetten.

In nr. 6 op pp. 8 t/m 12 van genoemd tijdschrift is een niet op vaststaande feiten berustend verhaal opgenomen van het toenmalig bestuurslid, de heer A.J.Eiting.

Deze beschrijft o.i. een te mooi verhaal over:

Hoe-naar alle waarschijnlijkheid- de oude veste Lichtenvoorde er vroeger uitzag. Met name door de concrete naamgeving van vijf bastions, te weten: *De Knippenborg, de Rouwenborg, de Sterenburg, de Rapenburg en *de Katteburg.

Door deze zgn. "historische aantekeningen" vermeldt de gemeentegids 1991-1992 van Lichtenvoorde op pag. 19:

"Lichtenvoorde had weliswaar bastions en poorten, en werd ook wel "stad" genoemd, maar is nooit in het bezit van stadsrechten geweest".

Eveneens werd de beeldhouwer Richard Braun in 1987 bij zijn kunstzinnige objecten bij ornament 9 (geplaatst op de hoek tegenover hotel de Koppelpaarden) voorstellende "Bastion de Sterenburg", verdedigingswerk van de veste Lichtenvoorde, foutief geïnspireerd tot weergave van een "vermeend historisch feit".

Door sommige schrijvers wordt Lichtenvoorde een stad, of stedeke genoemd. Andere historici houden het bij een dorp of vlek.

De beantwoording van deze vraag : stad of dorp? hangt af van welke omschrijving men uitgaat. Wanneer is een nederzetting een stad, of wat bedoelt men met een vesting?

Voor zover thans bekend, is de "nederzetting" (dorp, vesting of stad) Lichtenvoorde ontstaan aan een beek of rivier : de **BAAKSE BEEK**.

Deze ontspringt in Vragender en mondt uit in de IJssel.

Aan het eind van de 13e eeuw (sommigen zeggen 1277) wordt er een kasteel gebouwd bij deze strategisch belangrijke plek. In de schaduw

van het kasteel ontstond gaandeweg een nederzetting: Lichtenvoorde! Zoals Th.A.M.Thielen overtuigend heeft aangetoond is het ontstaan van deze nederzetting niet vroeger te dateren dan ca 1300, (Periodiek De Lichte Voorde no. 5 pp. 6-9).

Iedere kasteelheer versterkte zijn bezit vroeger door er een gracht omheen te leggen. Later komen er dan nog toegangspoorten met brug. De poorten werden door muren met elkaar verbonden. Buiten deze gracht werd soms nog een voorburcht gebouwd. Ook weer met gracht en muur. Bijv. het kasteel Doornenburg (14e-15e eeuw). Alles met de bedoeling de vijand een verovering moeilijker te maken.

Bij het kasteel vestigden zich dikwijls "overwinteraars". D.w.z. handelaren, die er de winter doorbrachten, omdat door de slechte wegen reizen zeer bezwaarlijk was. Hierbij komen dan handwerkslieden. Ook de omwonenden uit de agrarische sfeer meenden, dat in tijden van gevaar een kasteel meer veiligheid bood.

Naarmate een dergelijke nederzetting groeide ontstaat de behoefte deze beter te beschermen. Er wordt nog een gracht om de gegroeide nederzetting aangelegd.

Op een kaart van Jan van Lindt uit 1654 wordt voor Lichtenvoorde deze gracht afgebeeld. Ook op de kadastrale minuut van 1832 is deze gracht nog gedeeltelijk aangegeven. Op verschillende plaatsen is deze gracht tijdens opgravingswerkzaamheden aangetoond.

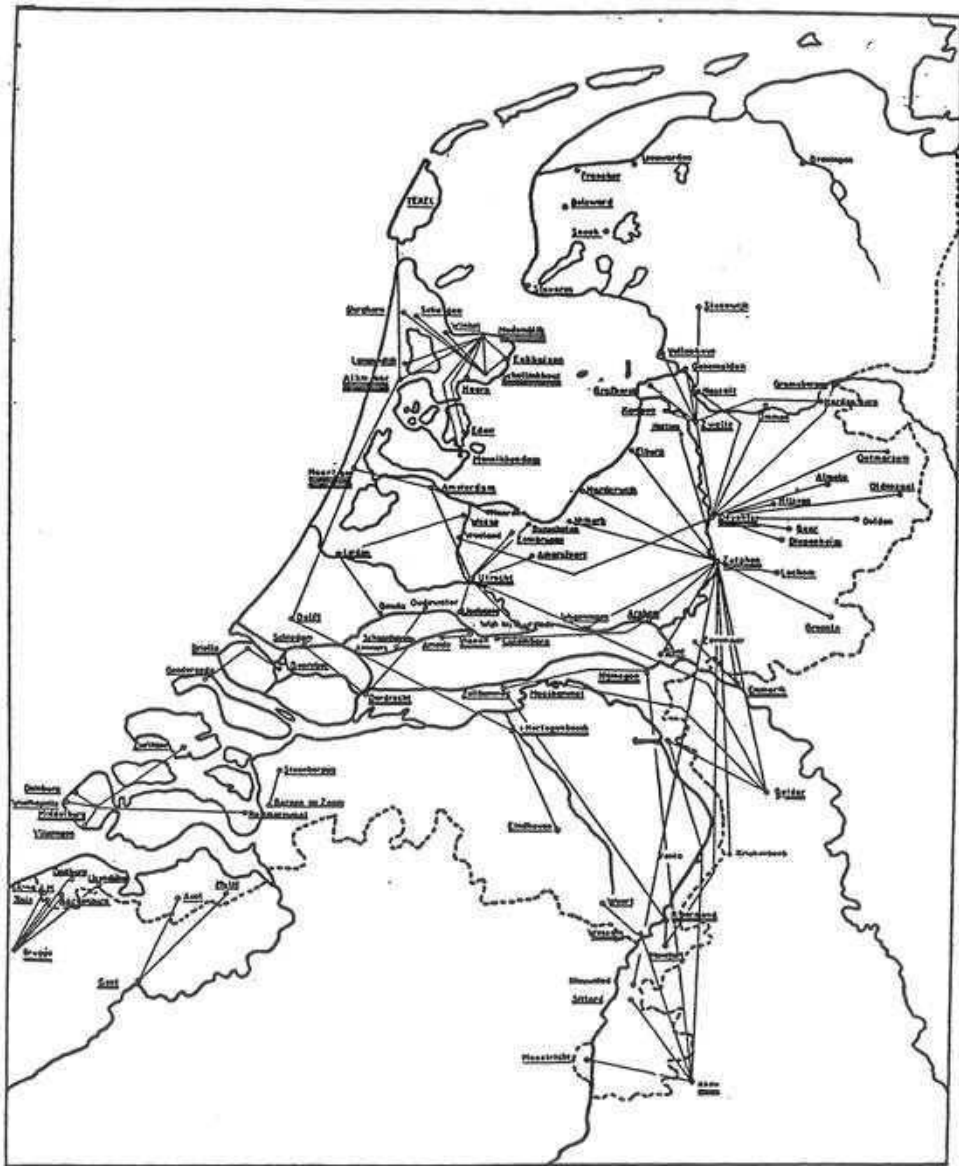
In de archieven is sprake van één of meerdere poorten, die toegang tot het "stedeke" gaven.

Bij een door grachten omgeven nederzetting zou men kunnen spreken over Lichtenvoorde "als eenvoudige vesting". Echter, van belang is een nadere datering om e.e.a. beter te kunnen beoordelen. De bouw van het kasteel is grofweg te stellen op eind dertiende, begin veertiende eeuw. De groei van een nederzetting verloopt veelal vrij traag. Dit hangt vooral af van bijv. de handelsintensiteit. De huizen werden in de beginperiode voornamelijk van hout gebouwd. Zo ook toegangspoorten. Steen was duur en moest voor de Lage Landen van ver worden aangevoerd of apart gebakken. Als er verbindingsmuren tussen de poorten waren aangebracht was dit meestal in de vorm van houten palissaden. Het brandgevaar was dan ook zeer groot. Vervanging door steen gebeurt overal zeer geleidelijk en pas dan als er voldoende financiële middelen aanwezig zijn.

Vermoedelijk is Lichtenvoorde net zo ontstaan als bijvoorbeeld Groenlo en Lochem. Echter met dit grote verschil, dat het nimmer uitgroeide tot een echte vesting. Er zijn geen archeologische aanwijzingen, dat er stenen muren of andere verdedigingswerken waren. Ook de historische bronnen geven geen duidelijk uitsluitsel. Hierbij moet worden aangetekend dat onder een historische bron wordt gerekend een feit of gebeurtenis, die schriftelijk of tastbaar wordt aangetoond en liefst van meerdere kanten uit dezelfde periode bevestigd wordt. Mondelinge overlevering kan de onderzoeker een bepaalde richting wijzen, maar geeft onvoldoende bewijs van de juistheid ervan. Een probleem hierbij is het teloorgaan van de schriftelijke bronnen door oorlogshandelingen, brand e.d. Deze zijn ook aan Lichtenvoorde niet voorbijgegaan. Restanten van stenen bouwsels blijven meestal vele eeuwen bestaan, zoals blijkt uit opgravingen elders. In Lichtenvoorde ontbreekt elk spoor.

Zo is Lichtenvoorde in een beginstadium blijven steken. Rond 1650, dus meer dan twee eeuwen na het ontstaan telt de nederzetting slechts 54 woningen (met tuin). En dat inclusief De Boshuizen. Dit blijkt uit

Schema van de zgn. Stadsrechtfilialie in de Noordelijke Nederlanden.

Uit dit schema blijkt welke steden als "moedersteden" hun stadsrecht als voorbeeld voor andere steden hebben gegeven.

Uit: De Lage Landen bij de Zee door J.A. Romein-Verschoor

steden" waren Magdeburg en Leuven. Voor het Gelderse werd uitgegaan van de Zutphense stadsbrief . Als filiaalsteden werden dan genoemd: Arnhem, Doetinchem, Doesburg, Emmerik, Harderwijk, Hattem, Elburg, Nijkerk, Groenlo, Zevenaar en 's-Heerenberg.

De dertiende en veertiende eeuw behoren tot het hoogtij van het verlenen van stadsbrieven. Meestal door de Duitse keizer. Echter, in perioden van achteruitgang van het keizerlijk gezag (o.a. Interregnum, en Investituurstrijd) doen ook lagere heren een gooi naar de macht. Zo de Zutphense graaf Reinout I van Gelre die op 1 december 1277 Groenlo tot stad verhief volgens Zutphens voorbeeld.

Voor zover thans bekend is aan Lichtenvoorde geen stadsbrief uitgereikt. In tegendeel. Alle tot ons gekomen geschriften wijzen telkens op het blijven bestaan van de oude feodale rechtsorde.

De taakomschrijving van de richter, als plaatsvervanger van de landheer luidde:—benoemt schout en ontvanger

—vervangt de heer in diens gerecht

—draagt zorg voor vrede en veiligheid in zijn district

—mocht niet zelf een oorlog beginnen

Binnen deze taakomschrijving is geen ruimte voor een zelfstandig opererend stadsbestuur met schepenen en een schepenenrechtbank. Immers, het zijn de schepenen, die het stadsrecht aanpassen aan noodzakelijke veranderingen, die een groeiende maatschappij vergen. Blijkens de bronnen is het altijd de richter, die recht spreekt. Nooit is er sprake van schepenen, die het von(d)nis scheppen; d.w.z.het recht, dat gevonden wordt.

Als tegen het eind van de 15e eeuw de invloed van de Bourgondische hertogen steeds groter wordt en de macht van de Duitse keizer steeds meer achteruitgaat, wint de centralisatie-gedachte steeds meer terrein.

Afwijkende rechtspraak in de steden wordt teruggedrongen.

Na 1587, het ontstaan van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, worden er in het geheel geen stadsbrieven meer uitgereikt.

Het is stadhouder Willem V, die Lichtenvoorde aan het eind van de 18e eeuw verheft tot Hoge Heerlijkheid. Dit houdt vooral in, dat ten aanzien van het berechten van misdrijven het bestuur, de richter, grotere bevoegdheden krijgt.

Samenvattend kan geconcludeerd worden, dat :

—Lichtenvoorde beschouwt kan worden als een kleine open vesting, die uitgroeit tot een Hoge Heerlijkheid.

—er geen uitgebreide verdedigingswerken met bastions en muren kunnen worden aangetoond.

—er geen stadsbrief is uitgereikt en de rechtsorde dus gelijk was aan die van het omringende platteland.

Literatuur:

Periodiek : De Lichte Voorde no. 1, 1971

no. 5, 1975

no. 6, 1976

Th.A.M.Thielen:"Geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenvoorde".

Alg.Geschiedenis der Nederlanden dl.3 hfdst. 1 pp 43-49;135 e.v.
 dl.4 hfdst. 2 pp 164 e.v.
 hfdst. 3 pp.292 e.v.

-----Redactie de Lichte Voorde-----

Een stadsbrief

De stadsbrief diende als voorbeeld voor de stadsbrief van de meeste Gelderse steden.

De aanhef in verlengd (geoblongeerd) schrift luidt:

"IN NAAM VAN DE HEILIGE EN ONDEELBARE DRIEENHEID, IK OTTO, GRAAF VAN GELRE EN ZUTPHEN, IN EELWIGHEID.

In de volgende zeven regels leest men (vertaald) :

"Al wat stervelingen maken, gaat de gang van het tijdelijke!.. Door middel van de getuigenis van deze oorkonde geven wij derhalve te kennen aan het nageslacht, dat : ik Otto, graaf van Gelre en Zutphen, na voorafgaand overleg met mijn verwanten en vrienden, edellieden, heb gegeven aan de stad Zutphen volledige vrijheid met onschendbaarheid van haar goe-deren, opdat de stad zich moge verheugen in dezelfde vrijheid als welke vrijere stad aan gene zijde der bergen*tot aan de zee geniet, zodat ik daar geen buitengewone belasting mag heffen of een zware lening ontvangen buiten hun wil.., ter-wijl ik ook twaalf schepenen instel, door wier beraad deze stad moet worden bestuurd, opdat als zich daarin ongerechtigheden voordoen, zij deze met rijp beraad behandelen en in rechtmatige toestand terugbrengen...

Verder wordt er gesproken over boetes, die alleen door de stad geheven mogen worden, over de rechtspraak, waarbij de poorters alleen door de eigen stad veroordeeld mogen worden.

Ook de rechtspositie van vreemdelingen wordt geregeld.

De tolheffing voor de weekmarkt op Donderdag (nog steeds),voor de passerende scheepvaart wordt eveneens geregeld.

De oorkonde wordt besloten met de zin:

"Deze zaken zijn gedaan in het elfhonderdnegentigste jaar van de vleeswording des Heren, tijdens de regering van de zeer roemrijke Rooms-keizer*Hendrik, toen de eerwaardige bisschop Boudewijn de utrechtse bisschopszetel bezette".

Uit de oorkonde blijkt, dat graaf Otto de verleende rechten aan stad en inwoners van Zutphen op schrift heeft gesteld omdat hij bevreesd was, dat deze in de toekomst verloren zouden gaan. Stadsbesturen zijn daarom ook zeer zorgvuldig geweest in het bewaren van dergelijke stadsbrieven.

Overigens zijn aan deze oorkonde meerdere vragen verbonden. Het grafelijk zegel ontbreekt, de datering is onzuiver etc.

Vermoedelijk hebben we hier te maken met een afschrijfsel.

---

* der bergen: de Alpen

* Rooms-keizer: een nog niet tot keizer gekroonde vorst van het Duitse Rijk.

P A L E O G R A F I E

In het "groot Woordenboek der Nederlandse taal" van van Dale (uitgave 1970, blz.1468) wordt het begrip 'paleografie' omschreven als:

"De wetenschap, die studie maakt van het oude schrift, vooral van het schrift, waarin de handschriften der Middeleeuwen zijn geschreven".

Meerdere malen bereikten ons, als bestuur, vragen over de mogelijkheid, om een cursus te volgen van "oud schrift". Na overleg met de heer H. Nijman, archivaris van de gemeente Lichtenvoorde, heeft deze zich bereid verklaard om de cursus te geven, die bestond uit een acht-tal avonden.

Het cursusboek of tekstboek omvatte:

- * een kort overzicht van de ontwikkeling van het west-europese schrift.
- * regels voor het maken van transcripties.
- * lettervormen: weerbarstige teksten kunnen het best bemeesterd worden door letter-en woordvergelijkingen.
- * Afkortingen: afkappingen, samentrekkingen, speciale tekens.
- * middeleeuwse namen van maanden, dagen en sommige feestdagen.
- * het gebruik van Latijnse woorden.
- * literatuur.

Hierna volgen een 30-tal teksten, vaak zeer verrassend van inhoud, die men zich pas meester maakt na grondige studie en veelzijdige veronderstellingen van hetgeen er feitelijk staat.

Aan de cursus, gehouden in de maanden oktober/november 1992, namen 12 mensen deel. Het bleken 'zeer ijverige' studenten. Want de cursusleider moest herhaaldelijk manen tot "niet voorzegen", als de snuggersten onder ons weer een moeilijk geschreven woord ontdekt hadden.

De bijna dertig voorbeelden waren veelal kleine "historische stukken", akten of overeenkomsten tussen heren en onderdanen, maar ook rekeningen van een stadsrentmeester uit 1724, 'n instructie voor de nachtwaker uit 1721, een bestek herbouw huis Lichtenvoorde uit 1664, een aanstelling van zgn. 'armenjagers' uit 1694, bouwrekening van de kerk alhier 1645-1649, en bijv. een bladzijde uit het journaal van Abel Tasman uit 1642.

Voor Lichtenvoorde verder nog twee stukken, te weten:

- * de akte, waarbij Gijsbert van Bronckhorst zijn huis te Lichtenvoorde tot 'n open huis voor de landheer maakt, anno 1381 en
- * de akte ondertekend door Maurits van Nassau, waarin Lichtenvoorde omschreven wordt als "dorp" anno 1597.

Aldus ervaren, A.J.Vos

Hoogh en Welgetoet Frij Heer

Genadigste Heer:

Ick al weder ratione officii op den 30^{den} December 1719.
mij verwoegt hebbe, in het Huys waarin de Roomse
Kerke is, en den Monnick woonde; en bevonden dat desel-
ve Deuren der Paapsche Kerke - so ick publica. autorita-
te hadde laten toegelaten, weder opengebrooken
waren; datter immediat voor mijn aankomen de Misse
was gecelebreert, dat de Menschen, so daer in g'assisteert,
in mijn aensien uyt de Kerke drongen, dat selfs nog
ligt in de Kerke sag, maer juist den mispriester voor
den altaer niet attrappeerde, maer dat die soo effen voor
mijn aankomen in dat Quartier van het Huys waer in hij
woonde geretireert en sig van sijne so genoemde mis-
klederen ontdaen hadde.

Hoogh en Weledelgeboren Frijheer

Genadigste Heer:

Ick al weder ratione officii op den 31. december 1719
mij verwoegt hebbe in het huys waarin de Roomse
kerke is, en den monnick woonde en bevonden dat desel-
ve deuren der Paapsche Kerke, so ick publica authorita-
te hadde laten toegelaten, weder opengebrooken
waren, datter immediat voor mijn aankomen de misse
was gecelebreert, dat de menschen so daer in g'assisteert
in mijn aensien uyt de Kerke drongen, dat selfs nog
ligt in de Kerke sag, maer juist den mispriester voor
den altaer niet attrappeerde, maer dat die soo effen voor
mijn aankomen in dat quartier van het huys waer in hij
woonde geretireert en sig van sijne so genoemde mis-
klederen ontdaen hadde.

DE VERVOLGDE EN VERDREVEN PASTOORPater Wenceslaus Keller ca 1715-1732

Na de dood van Pastoor Henricus Silvolt werd op verzoek van verscheidene katholieken van Lichtenvoorde pater Wenceslaus Keller O.F.M. Conv. uit het klooster Zwillbrock aangesteld.

Hij was voordien als kapelaan werkzaam geweest in Groenlo. Ofschoon de missionaris van de Hollandse Zending te Harreveld J.J. Morijn zich verzette tegen deze benoeming- omdat hij zich beschouwde als opvolger van Silvolt en Riccius- bleef uiteindelijk pater Keller in Lichtenvoorde.

Dat hij het niet gemakkelijk heeft gehad moge blijken uit de minuut van een brief aan de Heer van Lichtenvoorde bij het sluiten van de R.K.kerk in 1720, waardoor het verhaal historisch is vastgelegd.

Van te voren heeft de klager aangegeven, om wie het gaat:

*Paepsche Kerke binnen Lichtenvoorde, waer in een Monnik
vict genaamt W. Keller uyt het Clooster Swilbroeck
als Pastor ageerde,*

vert.: Paepsche kerke binnen Lichtenvoorde, waer in een monnik genaamt W. Kelner uyt het clooster Swilbroeck als pastor ageerde,

Uit dit schrijven blijkt, dat het hier gaat om de R.K.Kerk te Lichtenvoorde, waar een monnik, genaamd W(enceslaus) Kelner(Keller) uit het klooster "Bethlehem" te Zwillbrock "als pastor ageerde", d.w.z. als pastoor fungeerde, of tot pastoor was aangesteld.

Pater Keller werd niet alleen vervolgd, maar ook verdreven: hij moest tenslotte krachtens het Gelders Plakkaat van 19 oktober 1731 als regu-lier geestelijke binnen 6 weken vertrekken, omdat hij ouder was dan 60 jaar.

Ondanks het feit, dat hij zich bij de richter van Lichtenvoorde, F.H. Stumph, meldde met een vals doopbewijs in een poging om te blijven, viel hij door de mand en werd begin maart 1732 tot drie maal toe voor het gericht opgeroepen, zonder te verschijnen. Pater Keller, toen slechts 44 jaar oud, had Lichtenvoorde al verlaten!

Literatuur hierover:

- *"Geschiedenis van de enclave Groenlo Lichtenvoorde" door Th.A.M.Thielen (1966) pp. 154 t/m 157
- *"Kirche und Kloster Zwillbrock" door Adriaan Roelofs S.M. (1975) pp. 60 t/m 62.
- *"Kerkhistorie in het hart van de Achterhoek" door Antoon Vos (1988) pp.17.
- *"Cursusboek Paleografie" door H.Nijman (1992) pp.1a en 1b.

Voor U uitgeplozen en
samengesteld door A.J.Vos.

JAARVERSLAG VAN DE VRIJWILLIGE BRANDWEER VAN 1941

Jaarverslag over 1941

Na de twee branden in de eerste helft van januari, resp. bij F. Rikking en fa Pondes, welke in het vorig jaarverslag al zijn beschreven, volgde op Zondag 19 januari, toen velen juist ter kerke wilden gaan en anderen daar vandaan kwamen, kwam alarm van G. Wijers aan den Vosdijk. Vol personeel was spoedig aanwezig en in minimum van tijd waren we op het terrein aanwezig. In een beekje langs de weg werd met een deur het water opgestuwd, het ijs en sneeuw wat opgeruimd en weldra plaste het water neer op woon- en achterhuis. Het woonhuis kon grotendeels behouden worden, alleen het dak had wat geleden. Ook hier heeft de brandweer een goed werk verricht en konden wij in café Heutink een wel verdiend glaasje gaan nemen.

Op 27 januari was er een schoorsteenbrand bij den WelEd. Heer L.A.M. van Basten Batenburg. Ondergetekende, die het eerst aanwezig was dacht met wat zout te strooien het werk alleen te kunnen opknappen, hetgeen echter niet mocht gelukken. Inmiddels arriveerde ook de spuit met enige manschappen onder leiding van den opperbrandmeester. De toestand werd door hem opgenomen en meenden we, dat met het omvergooien van den schoorsteen bovendaks de boel afgedaan kon worden. Ook dit was niet voldoende en onderwijl hoorden we het knappen van brandend hout. Het eenige dat mogelijk was, dat de balken tussen plafond en plat dak aan 't branden geraakt waren en bij een verdere operatie van den schoorsteen bleek, dat een houten balk in de schoorsteen gemetseld was. Wel een grove bouwfout. Op de naast bije bron waren de slangen gekoppeld en spoedig werd met volle druk het vuur bestreden. Er moest betrekkelijk nog veel water gebruikt worden om het vuur te doven.

De Heer van Basten Batenburg was zeer voldaan over het goede optreden der brandweer en verheugde zich dat den brand alleen tot zijn kantoor beperkt gebleven was. Uit blijk van dankbaarheid nodigde hij de brandweer in Hotel de Koppelpaarden om eenige consumpties te gebruiken.

In de barre wintermaanden moest de kachel nogal eens bijgevuld en opgepoekt worden en dit veroorzaakte een schoorsteenbrand bij de Wed. Kruij aan de Lievevelderweg en bij W. Nijenhuis aan de Broekboomstraat, welke beide branden spoedig door onze mensen gedoofd konden worden.

Op Zaterdag, 10 maart werden we allen ter vergadering opgeroepen om onze Opperwachtmeester de heer Post te huldigen. Het bestuur heeft alles gedaan om dit zo goed mogelijk te doen slagen. Het gemeente-archief werd nagesnuffeld en met behulp van onze burgemeester werd alles gevonden.

De Koninklijke Nederlandsche Brandweer werd aangeschreven.

Na opening door den heer Post zelf, die de aanwezigen een hartelijk woord toesprak, in bijzonder den Heer Burgemeester en dan het weer togetreden oude lid H. Tijding. Hij memoreerde nog even de jaarwisselingen en sprak de hoop uit dat het nieuwe jaar veel heil en zegen en ook den vrede moge brengen.

Hierna kreeg den burgemeester het woord ter huldiging van den heer Post. Toen spreker de plannen ter kennis waren gebracht heeft hij alle

medewerking verleend en werden de volgende gegevens van het verleden van den heer Post gevonden.

Den heer Post (aldus spreker) heeft al 45 dienstjaren bij de plaatselijke brandweer achter de rug. Op nog jeugdigen leeftijd kreeg hij de functie van brandhaakdrager.

Dat was in 1895; omstreeks 1900 deed hij dienst als waterschepper. In 1905 werd hij pijpgast; in 1915 werd hij bevorderd tot brandmeester en in 1927 tot opperbrandmeester. De voorlaatste functie verricht hij thans 25 jaren.

Daarna reikte de Burgemeester den jubilaris bij gelegenheid van diens 45 jarigen brandweerdienst, een diploma uit van de Koninklijke Nederlandsche Brandweer Bond en bood namens het bestuur der brandweer, den heer Post een prachtig eerekruis aan ter erkenning van zijn groote diensten aan de brandweer bewezen.

Nadat den jubilaris het eerekruis op den borst was gespeld, en hartelijke felicitaties werden aangeboden, werd volborstig "lang zal hij leven" gezongen.

Dan werd een schrijven van B & W voorgelezen inhoudende de hartelijke gelukwensen van dit college.

De heer Post bracht hartelijk dank voor deze hulde en erkenning, die hij met groote voldoening aanvaardde.

Tenslotte werd den jubilaris bij monde van den heer Wegman gecompimenteerd, die wees op de prettige en vruchtbare samenwerking, die nog vele jaren moge blijven bestaan.

Hierna werd W.Dusseldorp als oud-nieuw lid geballoteerd.

De heer Post sprak dat ook de handsput in orde gebracht moet worden. De slangen zullen genummerd worden met aan weerszijden de lengte erop aangegeven.

De burgemeester deelt nog mede, daar de waterleiding bij groote branden niet voor voldoende aanvoer zal kunnen zorgen, zullen er ook nog brandputten bij moeten komen.

De heer J.Leliveld zou gaarne eenige stalen ladders ter beschikking willen hebben. De heer Wegman raadde aan hier nog even mee te wachten. Er is reeds opgave van gedaan. Tevens deelde hij nog mede dat weer 200 meter nieuwe slangen zijn bijgekomen.

De vergadering werd gesloten, maar het gezellig samenzijn voortgezet.

Op Zaterdag 5 juli ontstond boschbrand aan de weg Vragender-Groenlo ter hoogte van de Besselinkschans. Gelukkig was er niet veel wind en was het voor onze mensen geen moeilijke taak het vuur te doven. Toen den volgenden dag (hoe is het mogelijk) wederom naar hetzelfde terrein gegaan moest worden om ten tweeden male het vuur te bestrijden, had het vuur wel zoveel beschadigd, dat die eigenaar zeker tot ontginning van het stuk grond toestemming kan krijgen.

11 Juli had wat meer op het lijf. De kapitale boerderij van den heer Krabbenborg Lankveld te Zieuwent werd een prooi der vlammen. Aan water viel, in deze droge periode, niet te denken en moesten we ons beperken met het in oogenschouw nemen van wat ook hier het vurige monster in asch legde. Tenslotte wilden we wat doen: een teakhouten voordeur en de blinden werden uitgeligt en konden behouden worden. Toch nog zeker een waarde van plm. f 300,- wat aan de brandweer te danken viel.

Op Koningin Wilhelmina's verjaardag geen feest maar werk. Met behulp van een lucifer stond spoedig de schuur van A.Kortbeek in lichte laaie. Door den velen regenval in die maandwaren alle tot zelfs de kleinste beekjes vol met water en konden we dit maal het vuur goed

GEMEENTE LICHTENVOORDE: NAAMROL BRANDSPUIT

Personeel behorende bij de spuit nr. 3 te Lichtenvoorde

Opperbrandmeester	:	J.B.Post	A.151			
Brandmeesters	:	B.J.Hulshof	A.42	&	J.B.Pothof B.242	
Pijpgasten	:	J.A.van Ooyen	A.127	&	H.Th.Tijdink A.265	
Smeden	:	H.Th.Rack		&	J.C.Buunk A.272	
Slangenverzorgers	:	W.J.Ikink	B.5	&	J.A.Pondes A.96	
Lantaarndragers	:	J.W.Heinen	A.315	&	J.Th.Boschker A.321	
Waterscheppers	:	H.A.Huinink	A.29	&	J.H.Heusinkveld A.35	
		J.H.Wildenborg	A.38	&	H.G.Ikink A.39	
		W.J.Sterenborg	A.8	&	J.B.W.Bonnes A.40	
		J.H.Bonnes	A.41	&	J.B.Bonnes A.41a	
		J.C.Paaschens	A.41b	&	G.W.Helmink A.42	
		G.W.Lurvink	A.43	&	A.H.Eppingbroek A.46	
	Pompers	:	J.B.Hofman	A.48	&	A.H.Th Hulshof A.50
		H.L.Witte	A.51	&	J.B.Roemaat A.53	
	1e afdeling		J.H.Waalder	A.54	&	J.A.de Graaf A.55
			J.A.H.van Harxen	A.58	&	A.H.Sterenborg A.60
		H.A.van Koot	A.65	&	J.B.Knippenborg A.56	
Pompers		J.H.Rouwhorst	A.67	&	J.B.Papenburg A.74	
		H.J.Aalbers	A.75	&	P.J.A.Huinink A.73	
2e afdeling		A.J.Fiering	A.76	&	J.W.Nijenhuis A.72	
		W.J.Fiering	A.69	&	J.B.Harxen A.77	
		B.J.Kuyk	A.81	&	B.J.te Brake A.83	

Personeel behorende bij de Spuit nr.4 te Lichtenvoorde

Opperbrandmeester	:	J.B.Post	A.151		
Brandmeesters	:	J.H.Weijnenborg	A.26	&	B.Th.H.Manschot.274
Pijpgasten	:	W.A.Ikink	A.279	&	A.B.Kruip A.275
Waterscheppers	:	J.J.Bakker	A.122	&	G.J.Kuyk A.119
		H.Hogenkamp	A.4	&	A.B.Hogenkamp A.118
Pompers	:	P.A.de Visscher	A.9	&	H.J.Pillen A.

Personeel behorende bij de Spuit nr. 5 te Lichtenvoorde

Opperbrandmeester	:	J.B.Post	A.151			
Brandmeesters	:	Th.H.Wegman	A.149	&	J.H.Huinink A.49	
Pijpgasten	:	G.J.Tijdink	A.129	&	J.Th.Wichman B.92	
		M.A.Lelivelt	A.111	&	J.A.Lelivelt A.112	
Smeden	:	H.A.ten Have	A	&	J.W.te Dorsthorst	
Brandslangverzorgers	:	H.Pillen	A.101	&	J.A.Roelofsen A.104	
Ladderdragers	:	H.Lefering	A.141	&	B.Hulshof A.345	
		L.W.Hulshof	A.28	&	J.F.Visser A.247	
Lantaarndragers	:	B.J.Elferink	A.245	&	H.J.Beuting A.251	
Pompers	:	A.J.van Wijngaarden	A.253	&	J.Weeber A.254	
1e afd.		S.Douwes	A.324	&	H.H.Meekes A.25	
		Th.M.Marneth	A.338	&	H.J.Eekelder A.163	
		J.J.Wekking	A.290a	&	A.J.H.Manschot A.274	
		J.H.Bonnes	A.276	&	J.H.Mellink A.280	
Pompers	:	B.A.Olijslager	A.281	&	G.J.Tenten B.126	
	2e afd.		H.Holkenborg	B.200	&	A.N.Moorkamp B.201
			J.H.A.Steenkamp	B.41	&	H.J.Breukers B.57
			J.P.Eppingbroek	B.56	&	B.A.Eekelder B.67
	J.Th.Taken	B.77	&	D.W.Lubbers B.78		

MOTORBRANDSPUIT

Burgemeester en Wethouders van Lichtenvoorde :
Gelet op artikel 99 der Algemene Politieverordening voor de gemeente
Lichtenvoorde:

Hebben goedgevonden:
met ingang van 10 maart 1931 aan tw wijzen tot dienstplichtige bij de
motorbrandspuit:

den Heer	H.A.Tijding	wonende te L'voorde	wijk	A.nr. 265
" "	J.C.Buunk	" "	"	A.nr. 272
" "	J.W.C.Zeiler	" "	"	A.nr. 299
" "	H.W.ten Have	" "	"	A.nr. 181
" "	J.H.Heutink	" "	"	B.nr. 189
" "	W.Donderwinkel	" "	"	A.nr. 215
" "	Th.A.Ketterink	" "	"	B.nr. 252

den Heer	H.A.Lelivelt,	wonende te L'voorde	wijk	A.nr. 113
" "	Th.J.A.Dusseldorp	" "	"	A.nr. 231
" "	J.H.A.ter Bille	" "	"	A.nr. 190
" "	H.J.Eekelder	" "	"	A.nr. 163
" "	J.A.Hogenkamp	" "	"	A.nr. 118
" "	J.W.van Dillen	" "	"	B.nr. 170
" "	B.J.Leferink	" "	"	A.nr. 142
" "	J.A.M.Lelivelt	" "	"	A.nr. 112
" "	J.W.Elferink	" "	"	B.nr. 171
" "	J.W.Reinders	" "	"	A.nr. 304
" "	G.Hillen	" "	"	B.nr. 80
" "	A.B.Holweg-Rasink	" "	"	A.nr. 88
" "	G.J.Tijdink	" "	"	A.nr. 129
" "	H.Th.Rack	" "	"	A.nr. 62

Gedaan ter vergadering van 6 maart 1931

Burgemeester en Wethouders voornoemd,

De secretaris,

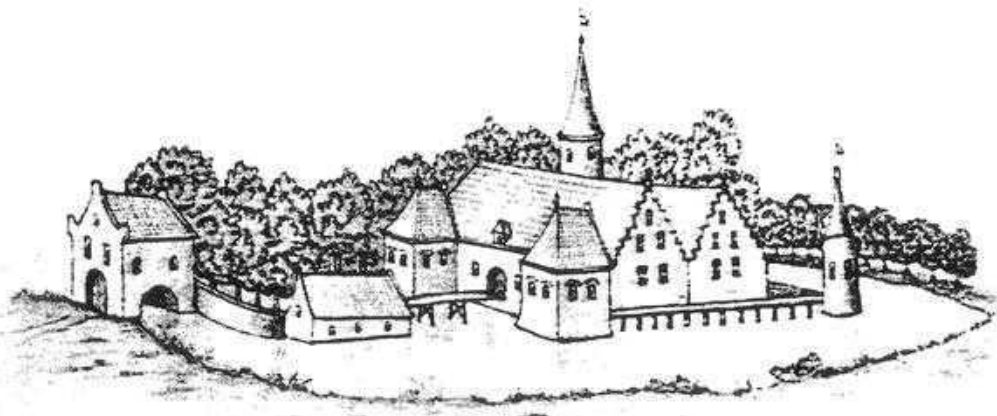
De Burgemeester,

Stroes

A.J.van de Laar

Slot Herreveld of Harreveld bij Lichtenwoorde a: 1718.

*Afb. 1 'Slot Herreveld of Harreveld bij Lichtenwoorde
anno 1718*

Over het uiterlijk van het kasteeltje is alleen deze tekening overgeleverd.

Uit het onderzoek en de opgravingsresultaten blijkt echter dat de havezathe er zo niet uitgezien kan hebben.

We gaan er dan ook van uit dat deze weergave op fantasie moet berusten.

ARCHEOLOGIE IN HARREVELD

ACTIVITEITEN VAN DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP LICHTENVOORDE IN 1992.

De activiteiten van de Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde stonden in 1992 geheel in het teken van de opgravingen op het terrein van het voormalige Jongerenhuis in Harreveld.

Vooraf

Wanneer in december 1991 bekend wordt dat het oude Internaat in Harreveld gesloopt zal worden om plaats te maken voor nieuwbouw zijn er voor de A.W.L. redenen genoeg om contact op te nemen met de grondeigenaar. Zoals bekend heeft ergens binnen de grachten de havezathe Harreveld gelegen. Er is veel bekend over de bewoners uit de archieven en de boeken. Maar over het kasteeltje zelf; de exacte ligging en de omvang is nagenoeg niets bekend.

Al gauw wordt duidelijk dat de sloop van het Internaat en de geplande nieuwbouw een grote verstoring en vernietiging van het bodemarchief tot gevolg zal hebben. De laatste kans om ooit nog iets aan de weet te komen over de havezathe doet zich nu voor.

De Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde vraagt dan ook toestemming voor het doen van archeologische waarnemingen voor en tijdens de bouw aan de FRENTROP Stichting, de grondeigenaar.

De toestemming wordt verleend, evenals de toestemming van de provinciaal archeoloog.

Tenslotte zegt ook de firma Dusseldorp, die het grondwerk voor haar rekening neemt, haar medewerking toe.

In de literatuur en op oude kaarten worden aanwijzingen gezocht over de ligging van de havezathe. De exacte ligging is niet bekend. Een aanwijzing vinden we op de kadastrale minuut uit 1832. Het kasteeltje is dan al meer dan 30 jaar geleden gesloopt. Op deze kaart staat het 'voornamen landhuis', gebouwd door J.J.S. von Raesfelt aangegeven. Ook wordt een gedeelte van de oude tussengracht weergegeven die nog onderdeel heeft uitgemaakt van het grachtenstelsel van de havezathe.

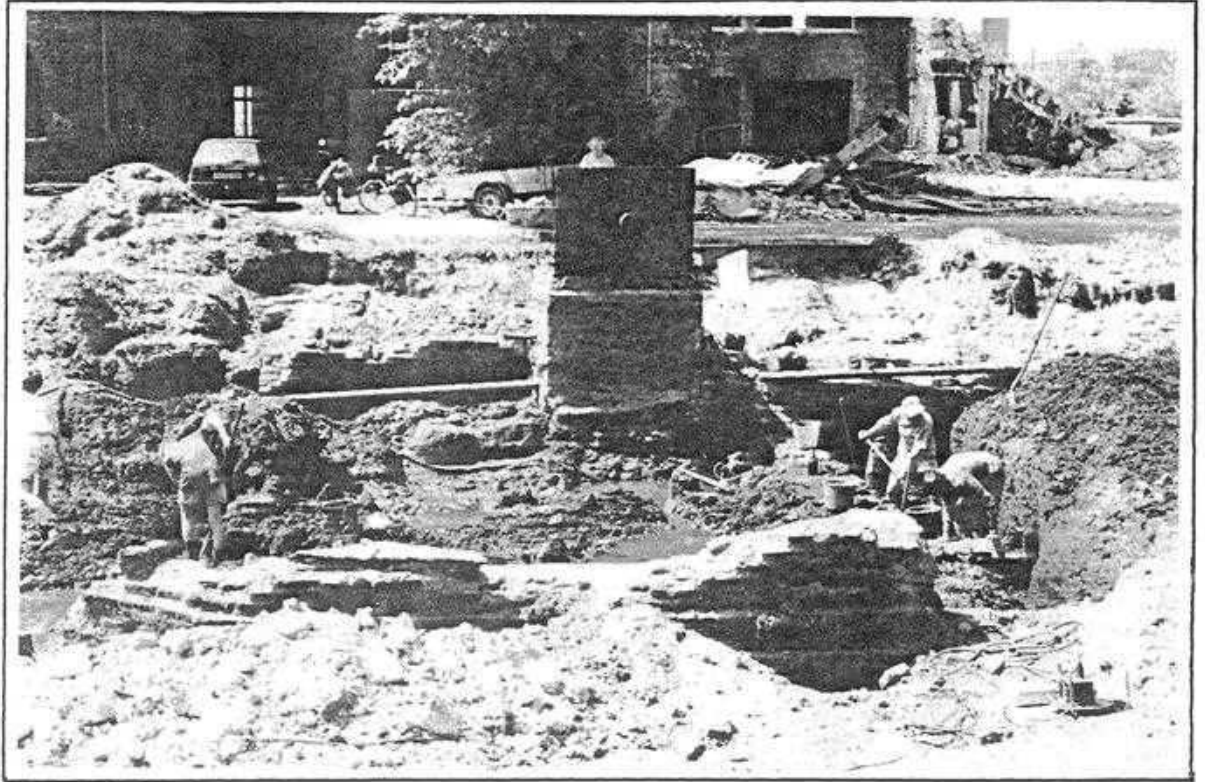
Verder is, in eerste instantie, de tekening van "'t Slot Herreveld of Harreveld bij Lichtenvoorde Anno 1718" ons enige houvast over het uiterlijk van de havezathe. Gedurende de opgravingen wordt echter snel duidelijk dat deze veel gepubliceerde afbeelding (grotendeels) op fantasie moet berusten. (zie afb.1).

Aan de hand van bovengenoemde gegevens gaan we er vanuit dat het kasteeltje gelegen moet hebben in de buurt van de voorgevel van het internaat.

Er staat ons een enorme oppervlakte ter beschikking en ergens moeten de sporen van de havezathe in de grond te vinden zijn. We krijgen toestemming om op het terrein voor het Internaat te beginnen met de opgravingen. Zodoende kunnen we hier bijna een half jaar 'in alle rust' opgraven, voordat de sloop zover gevorderd is dat er grondwerk verricht gaat worden.

Al met al hebben we te maken met een aantal zaken, die lang niet altijd vanzelfsprekend zijn tijdens archeologische opgravingen: een geweldige medewerking van de betrokken instanties, veel ruimte en veel tijd.

Het wordt ons dan ook al snel duidelijk dat we deze opgraving 'groot' moeten aanpakken, om zoveel mogelijk informatie te kunnen redden. Tot slot van de voorbereidingen wordt dan ook de hulp ingeroepen van de Werkgroep Archeologie van de A.D.W. (Aalten, Dinxperlo, Wisch) en de

Afb.2 Harreveld Put 1, mei 1992

*De funderingen van de poort, die eens toegang gaf tot het hoofdterrein van de havezathe is vrijgelegd.
Op de achtergrond vordert de sloop van het internaat.*

Archeologische Werkgroep Groenlo om ons met deze klus te helpen.

De opgravingen

Op 29 februari 1992 kan dan voor het eerst de schop de grond in. Aan de hand van grondboringen besluiten we een proefsleuf te graven vanuit de voorgevel van het Internaat in de richting van de kerk van Harreveld. We hopen in deze sleuf muurwerk te vinden van de havezathe. We graven 3 zaterdagen, de proefsleuf wordt 18 meter lang, maar we vinden geen muurresten. Wel veel puin en al op 80 cm diepte de ongeroerde grond. Niet echt een hoopvolle start van de opgravingen ! De firma Dusseldorp biedt dan aan de sleuf met een kraan voor ons door te trekken op het voorterrein langs de vijver. Tijdens dit werk wordt op twee plaatsen in de sleuf muurwerk aangetroffen. Deze muurresten verdwijnen onder de siervijver voor het Internaat. Dusseldorp sloopt voor ons alvast een groot gedeelte van deze vijver, zodat de funderingen helemaal vrij komen te liggen en we aan het werk kunnen.

Al gauw blijkt dat we te maken hebben met een rechthoekig poortgebouw met daarvoor een gracht. In deze gracht worden brugpalen aangetroffen. Tegenover de poort ligt het tweede muurwerk: een bruggehoofd waar de brug op gerust heeft. Dwars door de gracht en haaks op de poort vinden we tenslotte nog twee evenwijdig lopende muren: de resten van een stenen brug, de opvolger van de houten brug.

Rond deze tijd worden we geattendeerd op de kaart van Jan van Lindt uit 1654 (zie ook de Lichte Voorde no. 25). Op deze kaart wordt ook de havezathe Harvelt afgebeeld. Aan de hand hiervan wordt ook het fundament van een toren gevonden die tegen de poort is aangebouwd.

De brugpalen worden vrijgelegd en alles wordt ingemeten, getekend en op foto en video vastgelegd. Naast de resten van de stenen brug wordt in noordelijke richting in 3 putten de gracht uitgegraven, het profiel wordt getekend, de vondsten ingemeten en verzameld (zie afb.2).

Op 26 juni wordt de opgraving van put 1 afgesloten. In totaal is 16 (zater)dagen in deze put gewerkt.

Een paar dagen later worden de restanten van de kasteelpoort door een kraan verwijderd, ter voorbereiding van de bouwput voor de nieuwbouw.

Begin Juli 1992 is van het oude Internaat bovengronds niets meer over. Alleen de funderingen moeten nog uit de grond gehaald worden. Deze werkzaamheden worden door de A.W.L. nauwlettend gevolgd, om aanwijzingen te vinden over de havezathe.

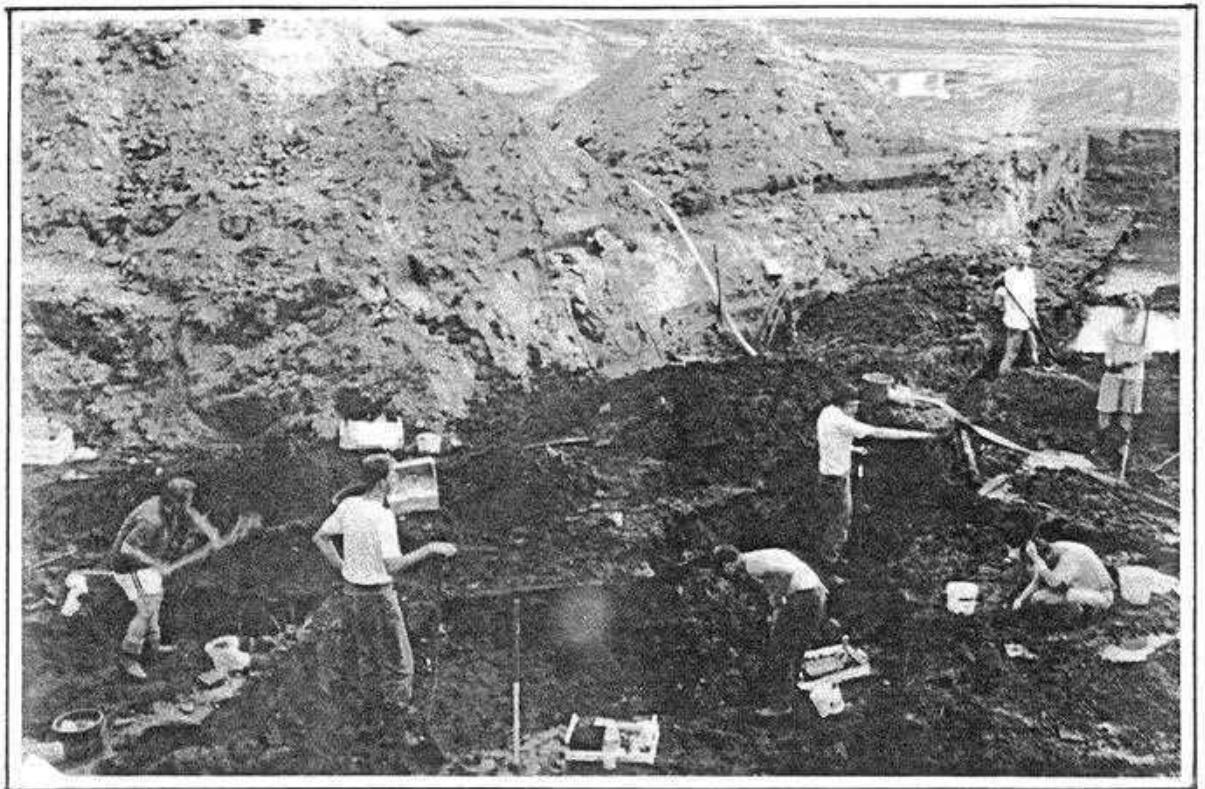
Gedurende dit werk worden, op aanwijzingen van de A.W.L., door de firma Dusseldorp nog vier opgravingsputten aangelegd. Ook uit deze putten komt een schat van informatie over de havezathe. Naast de vele vondsten die aan het daglicht komen, ontstaat na verloop van tijd een vrij compleet beeld over het uiterlijk van het kasteeltje.

Een boek

De beschrijving van de geschiedenis en de opgravingen zijn op dit moment in volle gang. Gezien de grote hoeveelheid gegevens die bekend zijn over de havezathe en de vele vondsten die gedaan zijn tijdens de opgravingen is dit een flinke klus.

Voor adviezen, determineren en dateringen zijn we met de Harreveldse bodemvondsten naar de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort gegaan. Daar hebben deskundigen zich erover gebogen. Twee experts zijn zelfs bereid gevonden het aangetroffen botmateriaal en de botanische resten (zaden e.d.) voor ons te beschrijven. Mede hierdoor kan er een zeer gedetailleerd beeld van het leven op de havezathe ontstaan. De FRENTROP-Stichting (de grondeigenaar) heeft de A.W.L. aangeboden het verslag van de opgravingen in Harreveld in boek-

Afb. 3 Harreveld Put 5, juli 1992

Leden van de werkgroep archeologie van de A.D.W. en de A.W.L. graven de gracht achter het hoofdgebouw van de havezathe op.

vorm uit te geven. Hierin zullen de geschiedenis van het terrein binnen de grachten en de opgravingsresultaten beschreven worden. Aan de hand van al deze gegevens wordt dan een reconstructie van de havezathe gemaakt.

Het voornemen is dat het boekje verschijnt bij de opening van de nieuwbouw, begin 1994.

Een vitrine

De Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde is van mening dat de vondsten vooral voor de Harreveldse gemeenschap bewaard moeten blijven. Wij vinden het dan ook niet juist dat de vondsten uit het dorp verdwijnen. De opgravingsresultaten zouden permanent tentoongesteld moeten worden in een openbaar gebouw in Harreveld. Daarom is, in overleg met de FRENTROP-Stichting, contact opgenomen met vereniging Dorpshuis 't Kempken.

Deze vereniging is bereid in het Dorpshuis een vitrine te bouwen waar de vondsten een permanente plaats kunnen vinden. Op deze manier blijven de vondsten uit Harreveld in Harreveld en toegankelijk voor iedereen.

1993

De bouwactiviteiten op het terrein liggen op dit moment (november 1992) stil. Binnenkort zal men beginnen met het uitgraven van de bouwput voor de nieuwbouw. Ook deze klus zal door de A.W.L. nauwlettend gevolgd worden. We hopen dan (nog) meer aanwijzingen te vinden over de havezathe Harreveld.. Tenslotte ligt het in de bedoeling de poort die toegang verschafte tot het voorterrein (bij de Kerkstraat) te lokaliseren en eventueel op te graven.

Met dank aan...

De opgravingen in Harreveld zijn dus nog lang niet afgesloten. Toch willen we nu al vast de FRENTROP-Stichting bedanken voor de toestemming voor de opgraving en de prima medewerking.

Uit bovenstaande blijkt ook de geweldige medewerking die wij ontvingen van de firma Dusseldorp B.V. Het is niet overdreven te stellen dat zonder die medewerking wij de opgravingen op veel beperktere schaal zouden moeten uitvoeren.

Tenslotte willen we alvast de leden van de Werkgroep Archeologie van de A.D.W. en de Archeologische Werkgroep Groenlo bedanken, die heel wat uurtjes met ons in de Harreveldse modder doorbrachten.

Namens de Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde,

Godfried Nijs

Erratum

In het vorig nummer van "De Lichte Voorde" no.25 dd juli 1992 is bij het onderschrift van de foto een storende fout geslopen.

Bij de foto no. 2 naast pagina 15 dient te worden gelezen:

" de gevonden scherf en de reconstructie van de trechterkan"

*** VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE ***

P E R S O N A L I A

In het afgelopen jaar 1992 hebben we de volgende mutaties in het ledenbestand gehad.

Als beginstand voor 1992 hanteren we het aantal van 119 leden. Dit wijkt 1 af van het aantal dat vorig jaar als eindsaldo werd opgegeven. Dit werd veroorzaakt doordat één bepaald lid tweemaal onder een verschillend adres in het bestand was opgenomen. Het bestand is nu gecontroleerd en gecorrigeerd.

Nieuwe Leden:

G.H.H.Nijs	Middachtenstraat 58	Lichtenvoorde
H.van Aken	Kampersloot 9	Houten
J.J.A.van Ooijen	Zieuwentseweg 30a	Lichtenvoorde
J.H.J.Wessels	Roelvinkstraat 50	Bredevoort
A.H.A.Lefering	Dijkstraat 12	Lichtenvoorde
F.H.A.Arink	Antoniusstraat 8	Lievelde
L.Ikink	H.Harmsenstraat 30	Lichtenvoorde
J.H.Meerman	Nieuwstraat 53	Lievelde
H.Harbers	Op 't Zand 1	Lichtenvoorde
J.Beuting	Heckingstraat 51	Lichtenvoorde
Mvr.J.W.Eskes-Sironde	Patronaatstraat 25	Lichtenvoorde

Nogmaals heten wij U allen van harte welkom.

Bedankt per 31-12-1992:

A.F.O.Gouda	Schubertstraat 7	Lichtenvoorde
-------------	------------------	---------------

Overleden:

A.B.R.Kruij	Bleekwal 2-09	Lichtenvoorde
A.J.Tijdink	Bongersstraat 10	Ulft

(dit lidmaatschap zal door mevr. Tijdink worden voortgezet)

Adreswijziging:

Nieuw adres:

H.Nijman	B.Stegemanstraat 18	Winterswijk
R.M.Bonsen	Linge 72	Veenendaal
H.J.J.Dankbaar-Lueb	Esstraat 44	Lichtenvoorde
K.Heling	Bleekwal 8	Lichtenvoorde
M.H.J.Hulshof	Rapenburgsestraat 33	Lichtenvoorde
	Antoniushove K-214	

Op 31-12-1992 zal onze Vereniging dan na de verwerking van deze laatst ons bekende gegevens 128 leden tellen.

G.J.A.Eppingbroek
wnd.secr.

Wordt o.m. verwacht in het komende nummer:

- * Het orgel van de Ned.Herv.Kerk Lichtenvoorde 2e deel
- * Opgravingen in Harreveld
- * De armenjager in voorgaande eeuwen
- * Rutger ter Welscher, pastoor na pater Keller

INHOUDSOPGAVE

1. Van de redactie	pag	1
2. Excursie naar paleis 't Loo	pag	2
3. In Memoriam :Th.A.M.Thielen	pag	3
4. Orgel van de Ned. Herv.kerk Lichtenvoorde	pag	4
5. Hoe zit het nu met Lichtenvoorde : Stad of dorp ?	pag	8
6. Een stadsbrief	pag	12
7. Paleografie	pag	13
8. De vervolgde en verdreven pastoor	pag	14
9. Jaarverslag vrijwillige brandweer	pag	15
10. Archeologie in Harreveld	pag	20
11. Verenigingsnieuws	pag	23

ADRESSEN:

Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:

A.J.Vos	Voorzitter	Patronaatstraat	43	tel.: 75326
Th.A.C.Hulshof	Secretaris	Middachtenstraat	60	tel.: 73716
G.J.A.Eppingbroek	Penningmeester wnd.secretaris	Koekoekstraat Winterswijk	16	tel.: 05430- 15408
A.W.M.Polders	Redactie	Brechtstraat	3	tel.: 74107
G.A.T.M.Nijs	Archeologie	Past. Sandersstraat	13	tel.: 76947

Vereniging voor Oudheidkunde
te Lichtenvoorde
Opgericht 28 oktober 1971

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013